

Pravoslavni vzhod.

(Matija Munda, bogoslovec, Maribor.)

Vsi katoliški slovanski narodi (pa tudi v Rimu, kjer je grob sv. Cirila, bodo njegov jubilej slovesno obhajali) praznujemo letos 1100letnico rojstva enega slovanskih apo- stolov, sv. Cirila (roj. ob koncu leta 826, ali v začetku leta 827 v mestu Solun na Grškem). Razumljivo je, da se ob tem jubileju spominjamo tudi Cirilovega rodnega brata in to- variša pri apostolskem delu, sv. Metoda. Saj sta bila tova- riša, »ki sta na Gospodovi njeni orala isto brazdo«.

Tudi pri nas so se že vršile nekatere proslave Cirilo- vega jubileja, druge se še bodo. Naši jugoslovanski škofje so ob tej priliki izdali skupen pastirski list, ki v lepih besedah slavi sveta brata in njuno delo za slovanske narode, prelat dr. Grivec je napisal in izdal za ta jubilej krasen življenjepis slovanskih bratov, do sedaj najboljše in najboljše, opremljen z mnogimi slikami, v Mariboru je začel letos izhajati poseben časopis z naslovom »Kraljestvo bo- žje«, ki prinaša poročila o krščanskem Vzhodu in o delo- vanju za zedinjenje, pripravljamo se na jubilejno slovensko romanje na Velehrad (od 12. do 18. avgusta), kjer je pre- stolica in grob sv. Metoda itd. itd. Najlepše pa bomo mi Slovenci proslavili jubilej naših apostolov, ako po svojih močeh posnemamo njuno apostolsko gorečnost in nadalju- jemo njuno apostolsko delo za zedinjenje v pravi cerkvi Kristusovi. Tako je sveta brata častil tudi naš veliki škof Anton Martin Slomšek, ki pravi: »Za nezalušen dar prave vere se Bogu najlepše zahvalimo, ako po bratovščini (apo- stolstvu) sv. Cirila in Metoda odločnim bratom in sestram v naročje naše sv. cerkve pomagamo.« Utrditev cirilmeto- dijske misli, poživetje od škofa Slomška ustanovljene bratovščine sv. Cirila in Metoda med našim ljudstvom, to naj bo torej naša naloga v letošnjem jubilejnem letu.

Vsebinska cirilmetodijska misel je odstranitev razkola, je združenje vzhodne pravoslavne cerkve s katoliško. Kaj pa je razkol, kako je nastal, kje so njega vzroki in posledice? Skušajmo si dati na vprašanja odgovor v naslednjih odstavkih, da nam bo jedro, namen in pomen cirilmeto- dijske misli tem lažje razumljivo. Dobro bi bilo, da bi tudi naša prosvetna društva posvetila letos temu vprašanju par sestankov.

1. Početki razkola

segajo daleč nazaj v deveto stoletje po Kristusu. Popolno- ma napačno pa bi bilo valiti krivdo razkola samo na kako posamezno osebo, recimo na Fotija. Cerkev razkola ni zakrivila ena oseba, cerkveni razkol ima globoke korenine v kulturnih razlikah Vzhoda in Zapada. Poglejmo!

Že ko je cesar Konstantin leta 323 izbral Carigrad za svojo prestolico, se je tedanja kulturni svet začel deliti v dve polovici s prestolicama: Rim na Zapadu, Carigrad na Vzhodu. Dočim je bil v prvih treh krščanskih stoletjih v celnem rimskem cesarstvu običajni uradni jezik (seveda tudi cerkveni) grški, je od 4. stoletja na Zapadu (zlasti v Rimu) istega nadomestila latinščina. Zapad (Rim) se je oprijel latinščine in pozabil grščino, Vzhod (Carigrad) pa je ostal pri grščini in ni več razumel latinščine. Prenehala je kulturna skupnost, odtujenost in medsebojno nerazume- vanje je raslo. Tej kulturni odtujenosti se pridružijo še drugi vzroki: prevlada narodnega elementa nad cerkve- nim, propadanje verskega in cerkvenega življenja, vzhodni despotizem, cesaropapizem, bizantinizem (suzenjska uda- nost in odvisnost cerkve od države), grška narodna zaved- nost in ponos, in končno slavohlepnost in želja po samo- stojnosti carigradskih patriarhov.

Carigradski škofje so bili že od 5. stoletja najimenit- nejši v celi vzhodni cerkvi. Imenovali so se patriarhi. Drugi vzhodni škofje so jih spoštovali kakor svoje predstojni- ke, samo rimski papež je bil še višji. Že na I. carigradskem cerkvenem zboru leta 381 je dobil carigradski škof častno prvenstvo pred drugimi vzhodnimi škofi in patriarhi in si- cer na podlagi napačnega načela, češ, da ima rimski škof zato prvenstvo pred drugimi, ker stoji v stari cesarski prestolici in da gre torej tudi carigradskemu škofu častno prvenstvo na vzhodu, ker je Carigrad (Novi Rim) so ga imenovali) sedaj nova cesarska prestolica. Tako so si pri- borili carigradski patriarhi na vzhodu popolno prvenstvo, da so tako lahko začeli tekmovali z Rimom. Papeževga prvenstva v Carigradu sicer še niso tajili, a priznavali so ga zelo neradi. Ob koncu 6. stoletja so carigradski patriarhi sprejeli celo naslov »vesoljnih patriarhov«.

Tudi vzhodna bogoslovna znanost je začela sčasoma kazati bolj grško-narodni značaj, vsled česar so nastale tu- di nekatere nebitvene verske razlike, posledica različne- ga pojmovanja verskih resnic.

Tako so razmere dozorele. Treba je bilo samo moža, ki bi zanetil požar, vznemiril vzhod in ga nahujškal za boj proti zapadnim »krivovercem«. Tak mož je bil patriarh Fotij, zastopnik grške učenosti, utelešen grški kulturni ponos. Kar brez vse priprave je bil v nekoliko dneh po- svečen za duhovnika in škofa in po odstavitvi pravoverne- ga patriarha Ignacija imenovan za carigradskega patriarha (857 do 886). Rimski papež ni mogel potrditi Fotija, ker se ji krivično polastil patriarhovega prestola. Odstavi ga in izobči. Fotij pa ni hotel odstopiti, ampak je začel raz- širjati sovraštvo proti Rimu. Leta 867 je sklical Fotij cerk- veni zbor v Carigrad, na katerem obdolži papeža raznih zločinov, ga izobči in se slovesno loči od Rima. Po Foti- jevi smrti so se razmere pogosto menjavale. Cerkevna edi- nost se je od časa do časa sicer obnovila, a sadovi Fotije- vega pogubnega dela so se ohranili še naprej. Nekateri pa- triarhi so priznavali prvenstvo rimskega papeža, drugi zo- pet ne. V 11. stoletju se je nasprotje poostriilo, dokler ni patriarh Mihael Cerularij leta 1054 končno pretrgal vse- vez z Rimom.

Tako je torej nastal prepad med vzhodno in zapadno cerkvijo, med Rimom in Carigradom. Verska edinost, za katero je Kristus molil par dni pred svojo smrtjo tako lepo velikodušno molil: . . . da bodo vsi eno, kakor ti Oče, v meni in jaz v tebi . . . je izginila, kraljestvo božje na zemlji se je razdelilo na dva tabora. Na eni strani stoji katoliška Cerkev s papežem, naslednikom apostola Petra, na drugi strani pa pravoslavno krščanstvo, ki je postalo suženj države.

2. Vzhodna cerkev.

Cerkveni razkol je imel za katoliško cerkev daleko- sežne posledice, kajti z odpadom Carigrada in Grkov so odpadli od katoliške cerkve tudi sosedni slovanski narodi, ki so ravno tisti čas dobivali krščanske misijonarje iz Ca- rigrada, ali pa so bili od njega tudi politično odvisni, pred vsemi Srbi, Bolgari in Rusi. Ruski knez Vladimir je nam- reč proti koncu 10. stoletja poklical iz grškega Carigrada misijonarje in učitelje, da tudi v nežne duše ruskega mu- žika (kmeta) vsejejo semena Kristusove ljubavi. Ruski člo- vek, po srcu blag in mehak, je z vso ljubeznijo sprejel res- nico, evangelij odrešenja, le žal, da so mu ga oznanjali apostoli, ki so že zapustili očetovo hišo in se odtrgali od živnega središča krščanstva, od vidnega glavarja Cerkev. Tako so se Srbi, Bolgari in Rusi pod carigradskimi verskim vplivom polagoma utrdili v vzhodnem razkolu, ne da bi se tega sami zavedali. Lahko rečemo, da ti slovanski narodi živijo pravzaprav po tuji krivdi v razkolu. Vzhodni raz- kolni cerkvi pripadajo razven omenjenih slov. narodov še Rumuni, nekoliko Albancev in Arabcev. Vseh kristjanov ločene vzhodne cerkve (razkolnikov) je torej okoli 125 milijonov in sicer: Rusov (skupno z Rusini in Ukrajinci) okoli 100 milijonov, Srbov okoli 6 milijonov, Bolgarov o- koli 5 milijonov, Rumunov okoli 9 milijonov, Grkov okoli 5 milijonov in Arabcev okoli 300.000.

Zalostno a resnično dejstvo je, da vzhodna cerkev po odepitvi od Rima niti sama ni mogla ohraniti svoje enot- nosti. Carigrad, bivše središče vzhodne cerkve, izgubi po- lagoma vso veljavo. Leta 1589 se loči od njega moskovska nadškofija (Rusija) in dobi samostojnega patriarha, leta 1830 sta se osvobodili od Carigrada Srbija in Grška, kma- la potem tudi Rumunija, Bolgarija in Črna gora. Tako je vzhodna cerkev razcepjena v toliko medsebojno neodvis- nih cerkva, kolikor je samostojnih vzhodnih narodov in držav. Vsaka posamezna pa je postala suženj narodnih strasti in državne oblasti. Nastal je razkol v razkolu.

Med ločenimi vzhodnimi kristjani se je večkrat vzbujala želja po vrnitvi k vesoljni cerkveni edinosti. Mnogi izmed njih so se res zedinili s katoliško cerkvijo, ohranili pa so svoje vzhodne obrede. V primeri s celotnim številom razkolnikov pa je število zedinjenih zelo majhno in sicer: okoli 20.000 Grkov, okoli 50.000 poitalijančenih Grkov in Albancev v Italiji, okoli 150.000 Arabcev v Aziji in Palestini, okoli 4.000.000 Rusinov v Galiciji in na severnem Ogrskem in okoli 30.000 Bolgarov. Na Hrvaškem se je v zadnjih stoletjih okoli 40.000 Srbov in Rusinov-naseljen- cev zedinilo s katoliško Cerkvijo. V Križevcih na Hrvaš- kem imajo svojega grško-katoliškega škofa. Vse s katoli- ško Cerkvijo zopet združene vzhodne kristjane imenujemo vzhodne katoličane, katoličane vzhodnega obreda, ali uni- jate, to je zedinjene.

Se na nekaj je treba tukaj opozoriti. Vzhodne kristja- ne je namreč treba razločevati od vzhodnih krivovercev. Veliko število vzhodnih kristjanov je namreč že v 5. sto- letju zašlo v razna krivoverstva, zlasti v nestorianizem, ki uči, da sta v Kristusu dve osebi in taji božje materinstvo Device Marije, in v monofizitizem, ki uči, da je v Kristusu samo ena mešana narava. Nasledniki teh vzhodnih krivo- vercev so: Kaldejci (nestorianci), Armenci, Sirci, Kopti in Abesinci (monofiziti). Vzhodni nezedinjeni ali pravoslavni (kakor se sami nazivljejo) kristjani pa so sicer ločeni od katoliške cerkve, niso pa krivoverci, kar je treba z ozirom na taktiko dela za zedinjenje posebe poudarjati.

3. Verske razlike.

Kakor je iz zgoraj povedanega razvidno, cerkveni raz- kol ni nastal iz verskih razlogov, dasi se mu Grki skušali dati v svrhu opravičbe versko podlago. Nujno pa vodi raz- kol tudi k verskim razlikam, ker brez nezmotnega cerk- venega učenstva krščanskih resnic ni mogoče brezumno ohranjati. Nebistveno so se vzhodni narodi že od nekdan- jih razlikovali po značaju in v pojmovanju nekaterih krščan- skih resnic od zapadnega krščanstva. Šele ko je patriarh Fotij papežu odrekal pokorščino, radi česar ga je papež seveda obsodil, šele takrat je iskal in tudi našel Fotij za svoj razkol tudi verskih pretvez.

Najvažnejše verske razlike so sledeče: 1. Vzho- dna pravoslavna cerkev ne priznava rimskega papeža kot vr- hovnega cerkvenega poglavarja, kar obsega tudi tajitev njegove nezmotljivosti. 2. Izhajanje Sv. Duha iz Očeta in Sina (filioque). Razkolniki v nasprotju s katoliškim nau- kom učijo, da izhaja Sv. Duh samo iz Očeta. 3. Pravoslavni tajijo Brezmadežno Spočetje Marije Device, dasi jo sicer zelo častijo. 4. Zanikajo vice, dasi jih dejanski priznavajo, ker opravljajo molitve in sv. maše za rajne. 5. Pod vplivom protestantov zametavajo odpustke. 6. Obredne razlike: po vzhodnem obredu se krst vrši s trikratnim potapljanjem, pri sv. maši se rabi kvašen kruh, verniki prejemaajo sv. ob- hajilo navadno pod obema podobama, sv. birmo deli du- hovnik (ne škof) takoj po krstu, pravoslavna cerkev dovo- ljuje duhovnikom enkratni zakon . . . itd.

Izmed naštetih verskih razlik je samo prva (papeževa vrhovna oblast in nezmotljivost) zares važna in resna, ker je v bistveni zvezi z razkolom. Vse druge razlike so nastale vsled prepirljivosti Grkov, da bi z njimi zakrili svoj ne- srečni razkol. Preprosto ljudstvo jih večinoma ne pozna in ne razume. Obredne razlike so pa itak postranskega po- mena. Katoliška Cerkev jih vse dovoljuje in od vzhodnih kristjanov, ki se z njo združijo, ne zahteva, da bi jih opu- stili, ampak še želi, naj jih ohranijo. S katoliško cerkvijo združeni vzhodni kristjani (unijati) so tudi ros do danes obdržali omenjene svoje obrede.

4. Delo za zedinjenje — cirilmetodijska misel.

Po vsem tem smo si torej na jasnem, kaj je vsebinska cirilmetodijska misel: delo za zopetno združitv pravoslav- nega vzhoda s katoliško cerkvijo. Cirilmetodijska misel zavzema danes važno mesto tudi pri neslovanskih evrop- skih narodih, zlasti pri Francozih in Nemcih. Koliko bolj je delo za zedinjenje dolžnost nas slovanskih katoliških na- rodov, ravno vsled tega, ker je med 125 milijoni pravoslav- nih kristjanov okoli 110 milijonov Slovanov.

V novejšem času se še posebe rimski papeži zanimajo za pravoslavni vzhod in s posebno skrbnostjo pripravljajo in pospešujejo cerkveno zedinjenje. Papež Pij IX. je usta- novil v ta namen v Rimu posebno kongregacijo za vzhodne obrede, njegov naslednik Leon XIII. je s svojo znamenito

nositi
Palma
znači
nikdar iskrivljene
pete imeti.

okrožnico »Grande munus« leta 1880 zapovedal češčenje sv. Cirila in Metoda za vso cerkev, papež Benedikt XV. je ustanovil v Rimu posebno kongregacijo za vzhodno cerkev, poseben vzhodni zavod, kjer se vzgajajo duhovniki, ki se mislijo posvetiti delu zedinjenja (ravnatelj zavoda je zna- ni jezuit p. Mihael d'Herbigny), zlasti pa kaže vsepovsod ljubezen in naklonjenost do krščanskega vzhoda sedanjih papež Pij XI. Saj je znana njegova akcija za pomoč gladu- joči Rusiji. Spoznavanju in proučevanju vzhodnega bogo- slova služijo tudi takozvani velehradski kongresi, katerih prvi trije so se vršili na Velehradu, četrti leta 1925 v Ljub- ljani, peti pa se vrši letos od 20. do 24. julija tudi na Vele- hradu. Ti kongresi imajo bolj bogoslovno-znanstveni značaj.

Da bi cirilmetodijsko misel čim bolj razširil in utrdil med slovenskim ljudstvom, je škof Slomšek, goreči pospe- ševatelj cerkvenega edinstva, že leta 1851 ustanovil poseb- no bratovščino sv. Cirila in Metoda za zedinjenje ločenih vzhodnih kristjanov. Bratovščina, ki je bila že naslednje leto od papeža potrjena in obdarovana z odpusti, je kras- no napredovala, dokler je živel nje ustanovitelj škof Slom- šek. Bila mu je glavno sredstvo pri delu za cerkveno zedi- njenje, ognjišče, kjer se je njegova ljubezen do naroda ta- ko harmonično združevala z njegovo ljubeznijo do Kristu- sa Boga, do njegove cerkve in do katoliške vere. Njo je z velikim navdušenjem razširjal ne samo med Slovenci, ampak tudi med drugimi narodi. Slomšek je ljubil svoj narod in njegovo vero in vsled tega je ljubil in častil tudi moža, ki sta našim prednikom prva prinesla luč sv. vere, solun- ska brata sv. Cirila in Metoda. V svojih »Drobtinica« in v listu »Zgodnja danica« je priobčeval pisma in članke, pi- sane v tem duhu, poročila o uspehih svoje bratovščine itd. — Po Slomškovi smrti (leta 1862) je bratovščina sv. Cirila in Metoda začela hirati. Ni bilo več očeta, ki bi ji prilival novega življenja. Leta 1891 pa so goreči češki in moravski duhovniki (kjer je bila bratovščina nekdanje zelo razširjena) isto prenovili, oziroma mesto nje na novo ustanovili »Apo- stolstvo sv. Cirila in Metoda pod zavetjem Device Marije.« Sedež Apostolstva je na Velehradu, razširjeno pa je skoro po vseh slovanskih deželah, seveda tudi pri nas. Iz spošto- vanja do ustanovitelja je v naši mariborski škofiji (Slomš- kova prestolica) ohranila bratovščina še prvotni naslov, dočim se n. pr. v Ljubljani imenuje Apostolstvo.

Odgovorimo si končno še na vprašanje, v čem naj naša proslava Cirilovega jubileja, naše delo za cerkveno zedi- njenje: 1. da najprej sami sebe popolnoma prenovimo v duhu Kristusovem, da postanemo res otroci božji, da bomo vzhodnim kristjanom lahko dajali dober zgled čednostnega življenja. Čim bliže Kristusu tem bliže cerkveni edinosti! 2. Da razširjamo bratovščino sv. Cirila in Metoda, naroča- mo in beremo časopise in knjige, ki jih ona izdaja. 3. Da po svojih močeh z denarnimi sredstvi podpiramo one, ki dejanski delajo za cerkveno zedinjenje, ali pa se priprav- ljajo na to delo. 4. Da v iskrenih molitvah prosimo Boga- očeta, da bi bili vsi eno v veri in ljubezni, v polnem zmi- slu »ena čreda in en pastir«.

Letošnje jubilejno leto naj bo torej namenjeno molit- vi in delu za cerkveno zedinjenje, razširjanju in poglobitvi bratovščine sv. Cirila in Metoda, naj ostane važen mejnik v zgodovini našega cirilmetodijskega delovanja. Škof Slom- šek, služabnik božji, naj nam služi kot vzor.

Opomba: Podrobnejšo razpravo o sv. bratih Cirilu in Metodu sem namenoma opustil, ker so njih življenjepisni že kolikor toliko znani, zlasti pa, ker vem, da je spredaj ome- njeni življenjepis slovanskih apostolov, ki ga je izdal letos prelat dr. Grivec, tudi po deželi precej razširjen. Da bi ljudstvo to knjigo le dosti čitalo! Kdor je pa še nima, naj jo naroči pri Bratovščini sv. Cirila in Metoda v Mariboru, Koroška cesta 12, kjer se naroča tudi yKraljestvo božje«.

VOZNI RED

veljaven od 15. maja 1927 se dobi v prodajalnah TISKARNE SV. CIRILA v Mariboru. Cena za komad Din 2.—.